

TERI PRAČET

POSLEDNJI ROMAN O DISKSVETU
PASTIRSKA KRUNA

Prevela
Nevena Andrić

Laguna

Naslov originala

Terry Pratchett

THE SHEPHERD'S CROWN

Copyright © Terry and Lyn Patchett, 2015

First published as The Shepherd's Crown in 2015 by
Doubleday, an imprint of Random house Children's
Books, which is part of the Penguin Random House
group of companies.

Translation copyright © 2026 za srpsko izdanje, LAGUNA

Cover illustration copyright © Paul Kidby, 2015

Posvećeno Esmeraldi Vedervaks
– zbogom i pazi na sebe.

Figlovski rečnik

prilagođen lepo vaspitanima i osetljivim dušicama
(još nedovršeno delo iz pera gospođice Prodornije Čarle, veštice)

Adrapče – vidi „vancaga“

Aman zaman! – uzvik koji može značiti štošta, od „zaboga“ do „prekipelo mi je i sad će biti belaja“

Basma – čarolija, čin, magijski nametnuta obaveza; *ne* poučna priča o životinjama

Bednjak – vidi „šušlja“

Brljača – ovsena kaša u koju je dodata kap žestokog pića – ili više od kapi; čisti krv i bistri um

Crći za nečim – očajnički čeznuti, kao u primeru „crko’ za šoljicom čaja“

Dohakala nam kob – stigla nas je sudbina i sad moramo da se suočimo s njom

Golembači – ljudska bića

Gonagl – klanski bard, vičan sviranju instrumenata, pisanju i pevanju pesama i pričanju priča

Kelda – predvodnica klana i, naposljetku, majka većine pripadnika klana. Figlovske bebe su vrlo sitne, i kelda ih za života rodi na stotine

Klonjara – klozet

Nona – starica

Kuku nama – uopšteni uzvik koji izražava očajanje

Mlačak – slaba osoba

Mufta – sve u svemu neprijatna osoba

Nadrozgan – *uveravaju* me da to znači umoran

Naročiti melem za ovce – nažalost, verovatno loš viski iz domaće radinosti. Njegovo dejstvo na ovce je nepoznato, ali kaže se da je pastirima zdravo da popiju koju kapljicu u hladnim noćima, a Figlovima bilo kad. Ne pokušavajte da ga pravite kod kuće

Očure – oči

Ovčure – one vunaste životinje što pasu travu i kažu „beee“. Lako ih je pomešati sa organima vida

Parnja – može se videti samo u velikim figlovskim humkama u planinama, gde ima dovoljno vode, pa je moguće redovno se kupati; vrsta saune. Figlovi na Kredi se uglavnom oslanjaju na činjenicu da će, kad se dovoljno uprljaš, štoka pre ili kasnije početi sama da spada s tebe

Poslednji svet – Figlovi veruju da su mrtvi. Ovaj svet je veoma lep, smatraju oni, i to znači da su u prošlom životu bili stvarno dobri, pa su umrli i dospeli ovamo. Kada naizgled umru, to samo znači da se vraćaju na poslednji svet, koji smatraju poprilično dosadnim

Sikiriti se – brinuti se, strepeti

Skrivarije – tajne

Šušlja – beskorisna osoba

Torbiče – kožna vrećica, koja se nosi napred, o pojasu; Figlovi u njoj drže stvari od vrednosti, nepojedenu hranu, zanimljive insekte, korisne komadiće drveta, srećno grumenje zemlje i tako dalje. Nije pametno preturati po torbičetu

Tupeljanje – pričanje gluposti

Vancaga – neprijatna osoba

Vancaga dabili vancaga – vrlo neprijatna osoba

Vel'ki čovek – poglavica klana (obično keldin muž)

Veštičara – veštica bilo kog uzrasta

Veštičara nad veštičarama – vrlo bitna veštica

Veštičurije – ono što veštice rade

Zecište – krznata životinja s belom pufnom umesto repa, zbog čega je lako приметiti je. Ponekad se naziva i kunićem. Dobra za jelo, naročito ako se malo trljne prelivom od puževa.

PROLOG

Kruna u Kredi

Rodilo se u tami Kružnog mora, to isprva meko stvo-
renje, i samo je plutalo tamo-amo na plimama i ose-
kama. Izrasla mu je ljuštura, ali u njegovom lelujavom,
uskovitlanom svetu postojali su ogromni stvorovi koji su
je za tren oka mogli smrskati i otvoriti. Svejedno, preživlja-
valo je. Njegov maleni život mogao je tako trajati doveka
dok mu opasnosti priobalnih talasa i drugih plutajućih
stvorenja ne dođu glave – da nije bilo bare.

Bila je to topla bara, visoko na žalu, i dopunjavale su je
povremene oluje koje su pristizale sa Ose; u njoj je stvore-
nje živelo i hranilo se još sitnijim stvorenjima, i raslo je sve
dok nije postalo kralj. Naraslo bi još i više da nije bilo vrelog
leta kada je zbog sunčevog bleštavila isparila sva voda.

I tako je stvorenjce umrlo, ali je njegova ljuštura ostala, i
unutar nje zadržao se zametak nečeg oštrog. Sledeća olujna
plima odnela ga je niže na obalu, gde je ostalo da se valja
tamo-amo zajedno sa šljunkom i naplavinama.

More se talasalo kroz vekove sve dok nije presušilo i povuklo se s kopna, a bodljikava ljuštura odavno mrtvog stvorenja utonula je ispod slojeva i slojeva ljuštura drugih sitnih stvorenja koja nisu preživela. Tamo je ležala dok je u njoj polako raslo ono oštro jezgro, i tako je to bilo sve do dana kada ga je pronašao pastir koji je čuvao stado na bregovima poznatim pod imenom Kreda.

Uzeo je u ruku neobični predmet koji mu je privukao pažnju i obrtao ga čas na jednu stranu, čas na drugu. Neravan, a ipak ne, i taman toliko velik da mu stane na dlan. Suviše pravilnog oblika da bi bio komad kremena, ali kremen mu je bio u srcu. Površina mu je bila siva poput kamena, ali s primesom zlatnog ispod sivila. Od prilično ravnog dna pa do vrha, u jednakim razmacima se pružalo pet hrbata, skoro nalik na pruge. Pastir je i ranije video nešto slično. Ipak, ovo mu je delovalo drugačije – gotovo da mu je samo uskočilo u šaku.

Stvarčica se obrtala dok ju je premetao po rukama, i imao je utisak da nešto pokušava da mu kaže. Sumanuto, znao je to, a pritom još ne beše popio nijedno pivo, ali činilo mu se da čudni predmet ispunjava čitav svet. Onda je opsovao sam sebe što je takav tupan, ali svejedno je zadržao stvarčicu i odneo ju je da je pokaže drugarima u kafani.

„Gle“, rekao je, „liči na krunu.“

Naravno, neki njegov drug se nasmejao i rekao: „Kruna? A šta će kruna tebi? Danijele Bolane, ti nisi kralj.“

Svejedno, pastir je odneo plen kući i pažljivo ga je stavio na policu u kuhinji, gde je držao sitnice koje su mu se dopadale.

I tamo su naposljetku skoro svi – uključujući i samu istoriju – zaboravili na njega.

Ne i Bolanovi, međutim – oni su ga predavali s kolena na koleno...

PRVO POGLAVLJE

Kud te vetar oduva

Bio je to dan kakav se čuva u sećanju. Visoko na bregovima, iznad roditeljskog imanja, Tifani Bolan je imala utisak da vidi sve do kraja sveta. Vazduh je bio proziran poput kristala, a na prohladnom vetru suvo lišće zaostalo od jeseni kovitlalo se oko jasenova, koji su čangrljali granama kako bi napravili mesta za nove prolećne pupoljke.

Oduvek se pitala zašto tu raste drveće. Baka Bolan joj je pričala da tu gore postoje staze načinjene u vreme dok je dolina bila močvarna. Rekla je da su se zato drevni ljudi naselili visoko – što dalje od močvare i od drugih ljudi koji bi im rado pokrali stoku.

Možda im se činilo da stari krugovi od kamenja, koje su gore zatekli, predstavljaju pribežište. Možda su ih oni sami sagradili? Niko nije zasigurno znao kako su nastali... ali premda nisu baš stvarno verovali, svi su znali da je u tako nešto najbolje ne petljati se. Za svaki slučaj. Na kraju krajeva, čak i ako se u kamenom krugu i kriju neakve

stare tajne ili blaga, pa, od kakve ti je to *koristi* ako se baviš ovcima? I premda su se mnogi kamenovi srušili, šta ako onaj ko je sahranjen ispod njih ne želi da ga iskopaju? Ako si mrtav, to nipošto ne znači da ne možeš da se naljutiš.

Ipak, sama Tifani je jednom, kroz izvestan luk od kamenova, prošla u Vilinsku zemlju – koja ni u kom slučaju nije ličila na onu o kojoj je čitala u *Knjizi vilinskih bajki za uzornu čeljad* – i znala je da je opasnost stvarna.

Danas je iz nekog razloga osetila *potrebu* da se popne do kamenova. Kao i svaka praktična veštica, nosila je izdržljive čizme u kojima je mogla da se probije kroz bilo šta – valjane, praktične čizme. Ipak, one je nisu sprečavale da oseća sopstvenu zemlju, da bude svesna šta joj ova govori. Počelo je kao golicanje, svrab koji joj se nametljivo uvukao u stopala, pa ju je stao požurivati da preko bregova otpešači i poseti krug, a sve to dok joj je ruka bila zavučena u ovčiju zadnjicu u pokušaju da izleči gadan slučaj nadimanja. Zašto treba da ode do kamenova, to Tifani nije znala, ali nijedna veštica neće prenebregnuti nešto što bi moglo biti poziv. A kamenovi su stajali kao zaštita. Zaštita njene zemlje – zaštita od onoga što bi moglo da proдре unutra...

Malčice se mršteći, odmah je pošla onamo. Ipak, ovde gore, na vrhu Krede, nekako je sve bilo u redu. Uvek je tako bilo. Čak i danas.

Ili nije? Jer, na Tifanino iznenađenje, stari kameni krug tog dana nije privukao samo nju. Dok se obrtala na svežem, čistom vazduhu i osluškivala vetar i lišće koje joj je plesalo oko stopala, prepoznala je odsev riđe kose, nazrela istetoviranu plavu kožu – i začula jedno gundavo: „Aman

zaman“, kada se naročito radostan lisnati kovitlac zakačio za rogove kacige od zečje lobanje.

„Kelda me šilje da držim ove kamičke na oku“, reče Orobi Sve Redom Rob, smešten visoko na obližnjem kamenom ispustu. Preletao je pogledom po krajoliku kao da motri hoće li ugledati kradljivce stoke. Ma odakle došli. *Naročito* ako dođu kroz kameni krug.

„A ako se one vancage vrnu da probaju još jednom, mi smo uvek spremni za nji“, da znadeš“, dodade on s nešto nade. „Ima da im pokažemo kakvo je naško, figlovsko gostoprinstvo.“ On uspravi svoje vižljasto plavo telo do pune visine od petnaestak centimetara i razmahnu dvoručnim mačem na nevidljivog neprijatelja.

Bio je to, pomisli Tifani po ko zna koji put, poprilično veličanstven prizor.

„Svi ti drevni pljačkaši su odavno mrtvi“, reče ona pre nego što je uspela da se zaustavi, iako su joj drugostepene misli govorile da ga zapravo sasluša. Ako je Džini – Robova žena i kelda figlovskog klana – videla da se spremaju nekakve nevolje, no, vrlo je verovatno da dotične nevolje već pristižu.

„Murtvi? Opsa-sa, pa i mi smo“, reče Rob.*

„Avaj“, uzdahnu Tifani. „U ta davna vremena smrtnici su samo umirali. Za razliku od vas, nisu se vraćali.“

„Bi da su imali ’vaku brljaču kô mi.“

„Šta je to?“, upita Tifani.

* Svi Figlovi odreda verovali su da su zapravo mrtvi, pošto je svet u kom su sada živeli bio tako sjajan i pun prilika za kradariju, makljažu i piće. Zemlja pogodna za mrtve junake.

„Opsa-sa, to ti je kô ovsena kaša sa sve i svja unutra i, pa, ako mož', znadeš već, kapljica rakiještine ili malko melema za ovčure tvoje bake.“

Tifani se nasmeja, ali se i dalje osećala nelagodno. Moram da popričam sa Džini, pomisli ona. Moram da znam zašto i ona i moje čizme osećaju isto.

Kad su stigli do velike travnate humke u kojoj se nalazio isprepleteni lavirint figlovskih jazbina, Tifani i Rob odoše do trnovitog žbuna koji je skrivao glavni ulaz i zatekoše Džini kako sedi ispred i jede sendvič.

Od ovčetine, pomisli Tifani s tračkom razdraženosti. Bila je vrlo svesna dogovora s Figlovima: smeli su s vremena na vreme da maznu staru ovcu, a u zamenu za to su, na sopstvenu zabavu, rasterivali vrane i gavranove, pošto bi se ovi inače obrušavali na jaganjce, zadubljene u ono u čemu su jaganjci najbolji: gubljenje i umiranje. Izgubljeni jaganjci, visoko na Kredi, sada su naučili novu veštinu – velikom brzinom bi sunuli preko bregova, ponekad *unazad*, s po jednim Figlom ispod svake nožice, i tako se vratili stadu.

Kelda je morala da ima odličan apetit, jer u svakom nakmakfiglovskom klanu postoji samo po jedna kelda, a ona rađa mnoštvo sinova, a uz to, kad joj se posreći, i poneku ćerku.* Kad god bi Tifani videla Džini, malena kelda bivala je nešto šira i nešto okruglastija. Za takve kukove treba *truda*, a Džini je ovog trena svojski nastojala da ih poveća: davala je sve od sebe da savlada, kako se činilo,

* Kelda obično rađa po sedam figlovskih beba odjednom. Sama Džini je u prvom leglu dobila i ćerku.

pola ovčije noge ugrane između dva parčeta hleba. Nije to zanemarljiv poduhvat za Figla visokog svega petnaestak centimetara; kako je Džini izrastala u mudru, staru keldu, reč pojas više nije označavao nešto što joj pridržava kilt, već njen sopstveni ekvator.

Mladi Figlovi su prikupljali puževe u krdo i rvali se. Odbijali su se jedni od drugih, od zidova, i ponekad od sopstvenih čizama. Divili su se Tifani i pribojavali je se, jer su je smatrali za neku vrstu kelde, pa sada prestadoše da se maktaju i stidljivo pogledaše u nju dok se približavala.

„Momci, postrojte se, pokažite našoj veštičari kol’ko ste bili vredni“, reče njihova majka s ponosom u glasu i obrisu trag ovčijeg loja sa usana.

Jao ne, pomisli Tifani. Šta će sad da mi prirede? Nadam se da nema nikakve veze s puževima...

Ipak, Džini reče: „Pokažite veštičari kako znate abecedu. Ti počni, Malčice-Majucniji-od-Majucnog-Džoka-Džok.“

Prvi Figl u vrsti poče da se drapa po torbaku i čvrknu bubicu, koja izlete napolje. Figlovski torbak, čini se, neizbežno svrbi, i to je prosto tako, pomisli Tifani, možda zato što je ono što drže unutra ponekad još živo. Malčice-Majucniji-od-Majucnog-Džoka-Džok proguta knedlu. „A kô ’andžar“, zaurla on. „Da ti otfikarim tintaru, znadeš“, dodade on, ponosito i hvalisavo.

„B kô *bakandža!*“, dreknu sledeći Figl i s prednjeg dela kilta obrisu nešto što je ličilo na pužu sluz. „Da ti *izgazim* tintaru.“

„I C kô *cepanica*... ima da te pocepam kô cepanicu samo li još jednom nabiješ taj ’andžar u mene“, viknu treći, pa se okrenu i nasrnu na jednog brata.

Dok se klupko boraca kotrljalo u trnovito žbunje, nekakav polukružan žućkast predmet pade na zemlju, a Rob ga dogradi i pokuša da ga sakrije iza leđa.

Tifani suzi oči. To je opasno zaličilo na... da, na komad starog nokta s nožnog prsta!

„Opsa-sa“, reče Rob i prebaci se s noge na nogu, „ti vaza fikariš ove komadičke s onih matoraca što ih obilaziš skoro svaki dan. I onda oni izletu kroz prozorče i samo čekaju da ih neko do’vati i pokupi. A znadeš kak’i su oštri, zabijaju se kô nokat u meso.“

„Da, zato što to i *jesu* nokti...“, počeo Tifani, pa začuta. Na kraju krajeva, možda bi nekom kao što je stari gospodin Nimlet i bilo mило što je deo njegovog tela još sposoban za borbu. Svedjedno što u današnje vreme on sam ne može bez pomoći da ustane iz fotelje.

Kelda je odvuče u stranu i reče: „Elem, curo moja, tvoje ime je u zemlji. Ona ti se obraća, Tir-fa-an, Zemljo pod Talasima. Pričaš li s njom?“

„Da“, reče Tifani. „Doduše, samo ponekad. Ali zapravo *slušam* šta ima da mi kaže, Džini.“

„Ne svakog dana?“, upita kelda.

„Ne, ne svakog dana. Toliko imam posla, toliko posla.“

„Znadem ja to“, reče kelda. „I ti znadeš da ja pazim na tebe. Motrim na tebe u sopstvenoj tintari, al’ isto tako vidim kako zujiš tamo-amo *iznad* moju tintaru. I moraš imati na umu da si odavno murtva.“

Umorna do kostiju, Tifani uzdahnu. Svaka saosećajna veštica ide u obilazak kuća; činile su to da bi začepile rupe u svetu i obavljale su ono što se moralo obaviti: unosile starici drva ili pristavljale lonac paprikaša za ručak, donosile

biljni lek za povređenu nogu ili za bolno tištanje, doturale korpu jaja koja su nekom „viška“ ili polovnu odeću za novorođenče u kući gde nema para, i slušale su, o da, uvek su slušale svačije brige i nevolje. A što se tiče noktiju na nogama... ti nokti su, činilo se, bili tvrdi kao kremen, a ponekom matorcu bez porodice i prijatelja rasli su i uvijali se unutar čizama.

Ipak, kao nagradu za mnogo posla dobijale su još više posla. Ako iskopaš najdublju rupu, samo ti daju još veću lopatu.

„Danas, Džini“, reče ona polako, „*jesam* slušala zemlju. Rekla mi je da odem do kruga od kamenova...?“ Pitanje je lebdelo u vazduhu.

Kelda uzdahnu. „Nisam još jasno vid’la, ali... nešto nije kako treba, Tifan“, reče ona. „Veo između naških svetova je tanak i lako može da se iscepa, znadeš. Kamenovi stoje, dakle prolaz nije otvoren – a Vilinsko Kraljiče sigurno nije pri snazi nakon što si je onako otposlala natrak u Vilinsku zemlju. Svakako joj se ne žuri da opet prolazi pored tebe, ali... ipak strahujem. Osećam to i sade – privlači nam se kô magla.“

Tifani se ugrize za usnu. Ako je kelda zabrinuta, treba i ona sama da se brine, znala je.

„Ne se sikiriš“, reče Džini tiho, pomno zagledana u Tifani. „Kade ti zatrebaju Figlovi, bićemo tu. A do tade ćemo motriti u tvoje ime.“ Ona pojede i poslednji zalogaj sendviča, pa drugačije pogleda Tifani i promeni temu. „Imaš momče – Preston ga zoveš, čini mi se. Često li ga viđaš?“ Pogled joj je odjednom bio oštar kao sekira.

„Pa“, reče Tifani, „puno radi, baš kao i ja. On u bolnici, a ja na Kredi.“ Na sopstveni užas, osećala je kako počinje da

crveni; bila je to ona vrsta rumenila koja krene od nožnih prstiju, pa se polako penje sve do lica, i na kraju izgledaš kao paradajz. Ne sme da se zacrveni! Ne kao seljančica koja je našla dragana. Ona je veštica! „Dopisujemo se“, dodade tihim glasićem.

„A je l' to dosta? Pisma?“

Tifani proguta knedlu. Ranije je – baš kao i svi ostali – mislila da su ona i Preston postigli Prećutni dogovor, pošto je on bio obrazovan mladić i upravljao je novom školom u ambaru na imanju Bolanovih dok nije uštedeo dovoljno da studira za doktora u velikom gradu. Svi su *i dalje* mislili da Prećutni dogovor važi, uključujući i Tifani i Prestona. Pa, ipak... zar ona mora da uradi ono što svi očekuju od nje? „Mnogo je fin, baš je duhovit i sjajno ume s rečima“, pokušala ona da objasni. „Ali... oboje volimo svoj posao – zapravo bi se moglo reći da i *jesmo* svoj posao. Preston stvarno naporno radi u Besplatnoj bolnici ledi Sibil. A ja ne mogu a da ne mislim o baki Bolan, i koliko je volela svoj život, gore na bregovima, onako sama sa ovcama i dva psa, Gromom i Munjom, i...“ Ona začuta u pola rečenice, i Džini joj položi na podlakticu ručicu smeđu kao orah.

„A šta misliš, mala moja, je l' treba ovako da se živi?“

„Pa, dopada mi se ovo što radim, a i pomažem ljudima.“

„Ali ko pomaže tebi? Ona tvoja metlurija leti na sve strane; ponekad pomislim da će buknuti u plamen. Ti paziš na sve žive – al' ko tebe pazi? Ako Preston nije tu, pa sade, tu su tvoj drug baron i njegova nova žena. Njima je sigurno stalo do sopstvenog naroda. Dovoljno da ti pomognu.“

„Jeste im stalo“, reče Tifani, pa se strese na pomisao kako su ranije svi isto ovako mislili da između nje i Rolanda,

sadašnjeg barona, postoji Prećutni dogovor. Zašto izgaraju od želje da joj nađu muža? Zar je *toliko* teško naći muža ako baš poželi da ga ima? „Roland nije loš, premda još nije onoliko dobar koliko mu je otac s vremenom postao. A Kamelija...”

Kamelija, pomisli ona. I ona i Kamelija su znale da Kamelija može da izvodi čarolije, ali trenutno je samo igrala ulogu mlade baronice. I lepo joj je polazilo za rukom – tako lepo da se Tifani pitala hoće li posao baronice možda prevagnuti nad poslom veštice na kraju. Svakako je podrazumevao znatno manji dar-mar.

„Već si štošta uradila u šta narod ne bi ni poverovao“, nastavi Džini.

„Pa“, reče Tifani, „posla je previše, a nema dovoljno ljudi koji bi ga radili.“

Osmeh koji joj je kelda uputila bio je čudan. Malena žena reče: „Dopuštaš li im da probaju? Ne smeš se plašiti da zatražiš pomoć. Fin je ponos, mala moja, ali s vremenom će te ubiti.“

Tifani se nasmeja. „Džini, ti si uvek u pravu. Ali veštica sam, tako da mi je ponos u kostima.“ To ju je podsetilo na Baku Vedervaks – vešticu koju su sve ostale veštice smatrale najmudrijom i glavnom. Kada bi Baka Vedervaks nešto rekla, nikad nije *zvučala* ponosito – ali nije ni morala. Ponos je naprosto bio tu, u samoj njenoj srži. Zapravo, ma šta da je veštici potrebno u kostima, kod Bake Vedervaks je toga bilo na kamare. Tifani se nadala da će i sama jednog dana biti tako jaka veštica.

„Opsa-sa, valja ti to, jaha“, reče kelda. „Ti si naša veštičara od bregovi, i treba nam da naška veštičara bude

ponosna. Al' isto tako bismo 'teli da imaš svoj život.“ Njene ozbiljne očice sada su bile prikovane na Tifani. „I zato sad pođi kud te vetar oduva.“

Dole u Okruzima ljutit vetar je duvao na sve strane kao da ga je nešto rasrdilo i zavijao je oko odžaka kućerine lorda Muljala, do koje se moglo stići samo dugačkim prilaznim drumom kroz jutra i jutra okolnog parka – a to je svakom ko ne poseduje bar pristojnog konja onemogućavalo da dođe u posetu.

Ovo je isključivalo većinu običnog naroda iz okoline – uglavnom zemljoradnika, koji su ionako bili prezauzeti da bi se bavili tako nečim. Njihovi konji su uglavnom bili krupni, čupavih nogu, i mahom ste ih mogli videti upregnute u kola. Mršavi, poluludi konji koji su poigravali uz drum ili vukli kočije obično su pripadali sasvim drugoj sorti: onoj koja oduvek ima zemlju i novac, ali vrlo često skoro uopšte nema donju vilicu. I čija žena ponekad liči na dotičnog konja.

Otac lorda Muljala je nasledio novac i titulu od sopstvenog oca, velikog majstora graditelja, ali bio je pijanica i skoro sve je proćerdao.* Svejedno, mladi Harold Muljalo je mutio i spletkario, muvao i, da, muljao, sve dok nije povratio porodično bogatstvo, a zatim je porodičnoj kući

* Otac lorda Muljala smatrao je da ništa od toga nije bilo protraćeno, pošto se odlično provodio dok je propijao porodično bogatstvo. Ili je barem tako smatrao dok nije toliko popio da se, poprilično godina pre nego što je bilo predviđeno, srušio na zemlju i susreo izvesnog gospodina s приметnim nedostatkom mesa na kostima i krajnje upadljivim ukrasom u vidu kose.

pridodao dva krila i ispunio ih groznim predmetima koji su bili grozni na jedan skup način.

Imao je tri sina, i bilo mu je krajnje mило što mu je žena rodila još jednog dodatnog uz uobičajenu dvojicu, tj. uz naslednika i onog rezervnog. Lord Muljalo je voleo da nadmaši sve ostale bar za jedan, pa makar taj jedan zapravo bio sin koji mu se ne dopada preterano.

Hari, najstariji, nije se mnogo školovao zato što se bavio posedom, pomagao ocu i učio ko zavređuje da se s njim popriča a ko ne.

Broj dva je bio Hju, koji je nagovestio ocu kako bi voleo da se posveti crkvi. Otac je rekao: „Samo ako je u pitanju omnijanska crkva, nijedna druga. Neću da se moj sin mlati sa sektama!“^{*} Om je ćutao, što je bilo vrlo zgodno, pa su njegovi sveštenici mogli da tumače njegove želje kako sami hoće. Za divno čudo, Omove želje retko kada su prevodili kao uputstva poput „Nahrani siromašne“ ili „Pomozi starcima“; više je to bilo u stilu: „Treba ti veličanstvena palata“, ili: „Zašto ne bi poslužio sedam jela za večerom?“ Zato je lord Muljalo smatrao da bi sveštenik u porodici zapravo bio od koristi.

Treći sin se zvao Džefri. Niko nije baš znao šta bi sa Džefrijem, pa ni sam Džefri.

Domaći učitelj kog je lord Muljalo unajmio da predaje sinovima zvao se gospodin Kobeljan. Džefrijeva starija braća su ga zvala Kobeljavko, ponekad čak i u lice. Ipak, za Džefrija

^{*} Takođe, znao je da bogovi ponekad postavljaju nezgodne zahteve. Jedan njegov saradnik je odlučio da postane pristalica krokodilskog boga Oflera, a onda je saznao da uvek mora pri ruci da ima ogroman kavez pun ptičica za čišćenje zuba ne bi li zadovoljavao dentalne hitrove svog boga.

je gospodin Kobeljan bio kao dar od boga. Učitelj je doneo ogroman sanduk sopstvenih knjiga, potpuno svestan da u pojedinim bogatim kućama često postoji jedva jedna knjiga izuzev onih o davnim bitkama u kojima se neki član porodice poneo veličanstveno i tupavo junački. Od gospodina Kobeljana i iz njegovih čudesnih knjiga Džefri je učio o filozofima Laju Tinu Vidlu, Jednokratu, Ksenonu i Ibidu, te o pronalazačima Zlatookom Srebrnorukom Daktilusu i Leonardu od Kvirma, i tako je Džefri počeo da otkriva šta bi sa sobom.

Kad nisu čitali i učili, gospodin Kobeljan je vodio Džefrija da iskopavaju svašta – stare kosti i stara mesta – širom Okruga i pričao mu je o univerzumu, o kom ovaj nikad ranije nije razmišljao. Što je više učio, to je više žudeo za znanjem i čeznuo je da sazna sve o velikoj kornjači A'Tuinu i zemljama izvan Okruga.

„Izvinite, gospodine“, obratio se jednog dana nastavniku. „Kako ste postali učitelj?“

Gospodin Kobeljan se nasmejao i rekao: „Neko me je podučavao, tako to ide. I dao mi je jednu knjigu, i ja sam posle toga pročitao svaku knjigu koju sam uspeo da nađem. Baš kao i vi, mladi gospodine. Primetio sam da čitate stalno, ne samo na časovima.“

Džefri je znao da njegov otac prezire učitelja, ali majka se umešala i rekla da Džefri treba da ga čuva kao malo vode na dlanu.

Na to je otac frknuo. „Taj na dlanu čuva samo blato i mrtvace, i koga briga gde je Četiriks? Niko nikad ne ide tamo!“*

* Sušta istina, ali mnogi ljudi su *došli* sa Četiriksa, kako to i inače biva kad su u pitanju Mesta Za Koja Niko Nije Čuo. Naprosto ih posle mrzi da se vraćaju.

Majka je izgledala umorno, ali je stala na Džefrijevu stranu i rekla: „Odlično mu ide čitanje, i gospodin Kobeljan ga je naučio tri jezika. Čak pomalo govori i oflerski!“

Otac se ponovo osmehnuo s nipodaštavanjem. „To je korisno samo ako hoće da bude zubar! Ha, zašto traćiti vreme na učenje jezika? Na kraju krajeva, u današnje vreme svi govore ankmorporški.“

Ipak, majka je rekla Džefriju: „Mali moj, samo ti čitaj. Čitanjem ćeš daleko dogurati. Znanje je ključ svega.“

Ubrzo potom lord Muljalo je oterao domaćeg učitelja rečima: „Previše je ovde budalaština. Nije kao da će mali bogzna šta postići. Za razliku od braće.“

Sa zidina kućerine mogli su se čuti glasovi izdaleka, i Džefri je čuo ovo i pomislio je: „Pa dobro, ma šta ja rešio da budem u životu, *neću* biti kao otac!“

Pošto je učitelj otišao, Džefri je lunjao oko kuće, učio štošta novo i mnogo se družio s Maktavišem, štalskim momkom starim kao bregovi, kog su iz nekog razloga i dalje nazivali momkom. On je znao zovove svih ptica na svetu, a umeo je i da ih podražava.

Maktaviš je bio tu kad je Džefri našao Mefistofela. Jedna stara koza se ojarila, i premda jeste dobila dva zdrava mladunčeta, u slami se krilo i treće – kržljava životinjica koju je majka odbacila.

„Probaću da spasem ovo jarence“, izjavio je Džefri. Cele noći je naporno radio da održi novorođeno jare u životu – muzao je kozu i puštao mladunče da mu liže mleko s prsta sve dok nije mirno zaspalo pored njega na rastresenoj bali sena, tako da im je oboma bilo toplo.

Kako je malo, razmišljao je Džefri, zagledan u jareće oči nalik na proreze za pisma. Moram da mu pružim priliku.

I jare ju je prihvatilo, i izraslo je u snažnog mladog jarca koji se ritao kao sam đavo. Posvuda je pratio Džefrija, i oborio bi glavu i spremio se na juriš kad god pomisli da je neko ugrozio njegovog mladog gospodara. Pošto se to često odnosilo na sve koji bi se našli u blizini, mnoge sluge i posetioci često bi dosta otmeno odskakutali da se sklone s puta kad bi se našli suočeni sa oborenim jarećim rogovima.

„Zašto si tog paklenog jarekanju nazvao Mefistofel?“, upitao je Maktaviš jednog dana.

„Odlično ime za jarca, to se lepo vidi. Našao sam ga u nekoj knjizi“, * odgovorio je Džefri.

Džefri je rastao; iz dečaćića je izrastao u dečaka, a onda u još većeg dečaka, i mudro je tek s vremena na vreme skretao na sebe očevu pažnju. Onda mu je jednog dana Maktaviš osedlao konja, pa su odjahali do polja na ivici poseda lorda Muljala i prišunjali se lisičjoj jazbini u šumi. Tu su, kao i mnogo puta pre toga, posmatrali lisicu kako se igra s lisičićima.

„Lepo je kad ih 'vako vidiš“, šapnu Maktaviš. „Lija mora da jede i da 'rani mladunce. Al' suviše oni vole moje koke ako mene pitaš. Ubijaju ono što je nama bitno, pa i mi nji' ubijamo. Tako to ide u svetu.“

„Ne bi trebalo“, reče Džefri s tugom u glasu, pun saosećanja prema lisici.

„Al' nama koke trebaju, pa moramo da ih štitimo. Zato lovimo lisice“, reče Maktaviš. „Danas sam te doveo ovamo, Džefri, jerbo će uskoro tvoj ćaća hteti da se i ti pridružiš lovu. Na ovu liju ovde, može biti.“

* Ovo samo dokazuje da se u knjigama može naći štošta, pa makar vi iz toga izvukli samo dobro ime za đavolski pametnog jarca.

„Jasno“, reče Džefri. Bio je svestan da ljudi idu u lov, razume se, pošto su ga, još otkako je bio beba, svake godine terali da gleda lovce kako izjahuju. „Moramo da zaštitimo kokoške, a svet ume da bude surov i nemilosrdan. Ali nije u redu da se na to gleda kao na *igru*. Užasno je! Najobičnije pogubljenje. Zar moramo sve da pobijemo? Čak i majku koja hrani mladunce? Toliko uzimamo, a ne dajemo ništa.“ On ustade i vrati se do konja. „Ne želim da lovim, Maktavišu. Stvarno ne volim da mrzim – ne mrzim čak ni oca – ali lov bih poslao da ga pojede mrak.“

Maktaviš je delovao zabrinuto. „Mislim da mora da budeš oprezan, mladi Džefri. Znaš kakav ti je ćaća. Malko bandoglav.“

„Nije moj otac malko bandoglav, nego je zadrť!“, reče Džefri gorko.

„Pa dobro, al’ ako probaš da popričaš s njim – ili s majkom – možda shvati da nisi spreman da se priključiš lovu?“

„Nema svrhe“, reče Džefri. „Kad on nešto zacrta, ne možeš da dopreš do njega. Ponekad čujem majku kako plače – ne voli da je neko vidi, ali ja znam da plače.“

A onda, kada je digao glavu da pogleda jastreba kako šestari na vetru, pomislio je: Ono je sloboda. Želim slobodu.

„Maktavišu, voleo bih da letim“, reče, pa dodade: „Kao ptice. Kao Langas*.“

* Svaki obrazovan dečak znao je legendu o Pilotalu i njegovom sinu Langu, koji su želeli da lete kao ptice. I zaista, sašili su krila od perja i čičkovih maca. Dečak je bar malo leteo, ali njegov stari, lepo popunjeni otac se razbio o zemlju. Pouka priče glasi: treba razumeti ono što radiš pre nego što sprovedeš to u delo.

Skoro istog časa on vide vešticu kako za jastreboom proleće na metli, pa pokaza uvis i reče: „Hoću i ja jednu ona-kvu. Hoću da budem veštica.“

Ipak, starac reče: „Nije to za tebe, mali. Svak’ zna da muški ne mogu da budu veštice.“

„Zašto?“, upita Džefri.

Starac slegnu ramenima i reče: „Niko ne zna.“

A Džefri odvrati: „Ja želim da znam.“

Na dan svog prvog lova Džefri je, bled u licu ali odlučan, iskasao sa ostalima, misleći: Danas moram pokušati da se izborim za sebe.

Uskoro je mesno plemstvo galopiralo kroz seoski krajolik; neki su to terali u krajnost i zaletali su se u jarkove, kroz živice ili preko kapija, često ostavljajući konje za sobom, dok se Džefri oprezno držao na začelju gomile sve dok nije uspeo neopažen da se izvuče. Zaobišao je šumu u suprotnom smeru od onog u kom su išli lovci, a srce ga je bolelo, naročito kad se arlaukanje lovačkih pasa pretvorilo u radosno kevtanje; uhvatili su plen.

Onda je došlo vreme za povratak kući. Tamo su svi bili u onom vedrom stadijumu lova kada reč „sutra“ još nešto znači, a ti držiš u ruci šolju toplog pića obilato začinjenog nečim ne baš mnogo drugačijim od naročitog melema za ovce Tifanine bake. Nagrada za junake povratnike! Preživeli su lov! *Tripud ura!* Natezali su i nalivali se, i piće im je curilo niz donje vilice koje nisu imali.

Ipak, lord Muljalo je gledao u Džefrijevog konja – jedinu životinju koja se nije penila od znoja, nogu isprskanih blatom – i bes mu je bio nezasit.

Braća su držala Džefrija, majka je molećivo gledala oca, ali uzalud. Okrenula je glavu kada je lord Muljalo zamazao Džefrijevo lice lisičjom krvlju.

Njegovo gospodstvo je buktalo od besa. „Gde si *bio*? Trebalo je da budeš *tu* kad smo je ubijali!“, urlao je. „Radićeš ti ovo, mladiću – kao bela lala! Ja sam morao kad sam bio mlad, a i moj otac pre mene. Pa ćeš i ti. Takav je običaj. Shvataš? Svaki muški član porodice se u tvojim godinama okrvavi. Ko si ti da kažeš kako to nije ispravno? Stidim te se!“

A onda je bič odjeknuo preko Džefrijevih leđa.

Dok mu je s lica kapljala lisičja krv, Džefri je pogledao u majku. „Bila je divna! Zašto je tako ubijaju? Iz zabave?“

„Molim te, nemoj ljutiti oca“, preklinjala ga je majka.

„Ja ih viđam po šumi, a vi ih naprosto lovite. Možete li da ih jedete? Ne. Mi – neizrecivi zlikovci – jurimo i ubijamo bića koja ne možemo da jedemo, samo radi krvi. Radi zabave.“

Puc.

Bolelo je. Ipak, Džefri je iznenada bio pun... čega? Odjednom ga obuze neverovatno osećanje da bi se sve to moglo *ispraviti*, i on reče sebi: Mogu ja to. Znam da mogu. Uspravi se do pune visine i istrgnu se braći iz ruku.

„Oče, moram da ti zahvalim“, reče s neočekivanom žustrinom. „Danas sam naučio nešto važno. Ipak, neću ti dozvoliti da me ponovo udariš – nikad više – niti ćeš me ikad više videti, izuzev ako se promeniš. Razumeš li?“ Glas mu je bio neobično zvaničan, kako je i pogodovalo prilici.

Hari i Hju su gledali u Džefrija sa izvesnim strahopoštovanjem i čekali su prasak dok je ostatak lovaca, koji se

behu odmakli i pustili lorda Muljala da se pozabavi sinom, sada prestao da se pretvara kako ne gleda. Svet lova beše iskočio iz zgloba, vazduh je bio leden, ali nekako je ujedno, kako se činilo, zadržavao dah.

U bremenitoj tišini Džefri je odveo konja u štalu i ostavio lorda Muljala da stoji kao kamen.

Dao je konju malo sena, skinuo mu sedlo i uzde i upravo ga je timario kad mu priđe Maktaviš i reče: „Alal vera, mladi Džefri.“ Onda, neobično slobodno, konjušar dodade ispod glasa: „I te kako si se izborio za sebe. Ne daj onom gadu da te gazi.“

„Ako tako budeš pričao, Maktavišu, moj otac bi te mogao izbaciti“, upozori ga Džefri. „A tebi se ovde dopada, zar ne?“

„Pa, maleni, tu si u pravu. Rekô bi' da sam sad već prestar da menjam navike“, odgovori Maktaviš. „Ali ti si mu se suprotstavio za sve pare. Gospodaru Džefri, slutim da ćeš nas sad napustiti.“

„Avaj, da“, reče Džefri. „Ali hvala ti, Maktavišu. Nadam se da moj otac neće iskaliti bes na tebi zato što si razgovarao sa mnom.“

Najstariji štalski momak na svetu reče: „Neće, neće, nikako, ne dok sam još manje-više koristan. U svakom slučaju, posle ovolikih godina, znam ja njega dobro – on ti je kô omanji vulkan. Neko vreme imaš silno opasne erupcije, i baš ga briga koga će dokačiti usijane stene koje bljuje na sve strane, al' se na kraju izduva. Pametan svet mu se prosto sklanja s puta dok to ne prođe. Ti si prema meni bio vrlo prijatan i ućtiv, gospodaru Džefri. Valjda si povukô na majku. Divna žena, uvek je bila mnogo dobra prema meni;

puno nam je pomogla kad je umirala moja Moli. Nisam joj to zaboravio. A neću ni tebe.“

„Hvala ti“, reče Džefri. „Ni ja tebe neću zaboraviti.“

Maktaviš pripali divovsku lulu, i iz nje se zavijori oblak dima. „Slutim da vodiš i onog svog jarekanju.“

„Vodim“, reče Džefri. „Ali nemoj misliti da se ja tu išta pitam – Mefistofel sam odlučuje. Kao i uvek.“

Maktaviš ga pogleda iskosa. „Gospodaru Džefri, imaš li nešto za jelo? Imaš para? Sad sigurno ne bi da se vraćaš u kuću. Znaš šta, ja ću da ti pozajmim nešto malko dok ne rešiš di ćeš i šta ćeš.“

„Ne!“, reče Džefri. „Ne dolazi u obzir!“

„Gospodaru Džefri, prijatelji smo. Kô što reko’, tvoja majka je bila dobra prema meni i puno joj dugujem. Svrni nekad da je obiđeš. A kad svrneš, obavezno obiđi i matorog Maktaviša.“

Džefri je otišao po Mefistofela i upregao ga u malene taljige koje mu je napravio Maktaviš. Spakovao je nekoliko stvarčica, uzeo uzde, coknuo jezikom, i oni su krenuli iz štalskog dvorišta.

Dok su tankoviti jareći papci odjekivali niz drum, Maktaviš reče sebi: „Kako malom ovo uspeva? Ona jarčina razbuca kô dete zvečku svakoga ko priviri ovamo. Ali Džefrija ne.“

Da se Džefri osvrnuo, video bi kako ga uplakana majka molećivo gleda dok otac stoji kao kip, zgranut zbog takvog prkosa. Činilo se da će braća poći za njim, ali zaustavila su se kad su videla gnev u očevim očima.

I tako su Džefri i njegov jarac otišli da traže nov život. A sad, mislio je on dok su zalazili za prvu od mnogih okuka

prilaznog drumu i on se odvozio u budućnost, sad ne znam kud da odem.

Ipak, vetar mu došapnu: „Lenkr.“

U Lenkru je Baku Vedervaks snašao loš dan. Mladi drvoseča koji je radio visoko u Ramtopskim planinama maltene je odsekao sebi stopalo. I to baš dok je mesni Igor bio odsutan, pa nije mogao da ga zakrpi. Kad je Baka stigla u logor na klimavoj staroj metli, odmah je videla da je mali nadrljao još gadnije nego što je očekivala. Dotad je davao sve od sebe da ispadne hrabar pred drugovima, koji se behu sjatili oko njega u pokušaju da ga razvesele, ali na licu mu se video bol.

Dok je pregledala povredu, zakukao je za majkom.

„Ti mali“, reče Baka oštro i uperi prodoran pogled u njegovog najbližeg drugara. „Znaš gde živi porodica ovog dečka?“ Kad je mladić bojažljivo klimnuo glavom – jer često se dešavalo da se momci odjednom izuzetno uplaše špicastog veštičjeg šešira – ona nastavi: „Kreći, onda. Trkom. Reci gospoји da joj donosim sina i da pristavi vodu da se greje; i trebaće nam čist krevet. Ali obavezno *čist*.“ Kad je dečko odjurio, Baka se mrko zagledala u ostale, koji su zbunjeno stajali unaokolo. „Vi tamo“, reče oštro, „šta stojite kô čiraci? Napravite nosila od onog drveta što se vuče naokolo da mogu da vam ponesem druga.“

Malom je stopalo maltene visilo o koncu, i čizma mu je bila puna krvi. Baka stisnu zube i, pomoću svega u svom arsenalu, pomoću sveg znanja nagomilanog tokom dugih godina, baci se na posao; tiho, blago mu je uklonila bol i